

הדלקה ציבורית שעושים לחילונים בחנוכה האם אפשר לברך שם

מקובל לומר שהדלקת נר בבהכנ"ס הוא תקנה כעין תקנת קידוש בבהכנ"ס וכמ"ש הב"י סי' תרעא בשם הריב"ש סי' קיא שהוא מטעם שמברכין על המנהג, והבו דלא לוסיף עלה דאין בכחינו לתקן תקנות חדשות, ולכן בכל מה שאינו הדלקה בבהכנ"ס ממש נטיית פוסקי זמנינו ברוב המקרים שלא לברך כלל (עי' מנח"י ח"ו סי' סה סק"ג שבט הלוי ח"ד סי' סה, חוט שני חנוכה עמ' שיד, הליכ"ש חנוכה פי"ז ס"ד, דברי יציב או"ח ח"ב סי' רפו סק"ג, הגריש"א בישא יוסף או"ח ח"א סי' קלח סק"ד, הגר"ח"ק בתורת המועדים סי' תרעא הערה כט).

ומ"מ נלענ"ד שאם יש שם אנשים שמחוייבים בחובת הדלקה ואינם מדליקים המברך בזה ויתכוון להיות שלוחם ולהוציאם (וטוב לזכות להם השמן ולומר להם שהוא שלוחם), אין למחות בידו (ועי' גם שו"ת אז נדברו ח"ה סי' לז וח"ו סי' עה וחי"א סי' לד), אבל יותר טוב שלא ידליק בעצמו בברכה במקום כזה שישתדלו שהמדליק יהיה אדם שאינו מדליק בביתו ולא הדליקו עליו בביתו והוא ידליק בברכה אם ירצה, ובלבד שיהיה לבו לשמים למצוות ההדלקה ויוכלו להסביר לו לכוון לצאת ידי חובת המצוה.

דהנה דעת הרבה פוסקים (כמו שצינתי בתשובה אחרת) שבדיעבד אין מקום ההדלקה מעכבת ובפשטות לדעתם יוצא בכל מקום שמדליק.

ובכל בו סי' מד מבואר בטעם הראשון שהדלקת נר חנוכה בבהכנ"ס הוא להוציא מי שאינו מדליק במצוות, ועי' בדבריו בשד"ח ח"ו מערכת חנוכה אות כד, וכעין דברי הכל בו אי' גם בתניא רבתי סי' לה.

ואמנם היה מקום לומר דדברי הכלבו והתניא רבתי הם רק מצד רואה ולא מצד ברכת מדליק, אבל יעוי' בשעה"צ סי' תרעא סקנ"ב שכ' בשם הגר"ב פרנקל שהסתפק דשמא אורח שהדליק בנרות בהכנ"ס אינו צריך לחזור ולהדליק באכסניא, ומה שהסתפק דוקא באורח אולי משום דבעה"ב בלאו הכי צריך להדליק בפתח משום חשד אבל הוא דחוק דהרי בזמנו הדליקו בפנים ולא שייד בזה חשד, ואולי הוא משום שבעה"ב בביתו יש עליו חיוב מצד הדלקה בפתח ביתו משא"כ אכסנאי החיוב הוא מצד האדם בלבד, ולכן בעה"ב אינו נפטר.

אבל כבר העיר במשנה אחרונה על השעה"צ שם שבהגהות הגר"ב גופיה מבואר דמיירי באכסנאי שמדליקין עליו בביתו והנידון רק מצד שנפטר מברכת הרואה ע"י ההדלקה בבהכנ"ס.

עכ"פ לפי הצדדים דלעיל שהדבר פוטר מחיובים דיניים יש לדון דלכאורה מצוה

עושה בהדלקה בבהכנ"ס בהגדרת ההדלקה וממילא יכול לברך.

וכן מבואר בעה"ש סי' תרעא סכ"ו בתירוץ הראשון דאורחים או רווקים שאין להם בית יוצאים בהדלקת בהכנ"ס.

ומה שנקטו פוסקי זמנינו שאין להוסיף על זה שמא הוא רק לפי הצד שהוא תקנת מנהג כדעת הריב"ש בב"י שם והיעב"ץ במור וקציעה סי' תרעב, אבל לפי הצד שיש בזה דינים חיוביים שמקיים בהם בהגדרת נר חנוכה (ועי' גם ברע"א סי' תרעא בשם החכ"צ סי' פח שתמה על מש"כ הב"י דהרי להשו"ע א"א לברך על מנהג כדעת הרמב"ם כמבואר בסי' תכב ס"ב, ועי' באחרונים מש"כ בזה) א"כ לפי הצדדים שבדיעבד יוצאים בהדלקה בכל מקום שמדליק א"כ במקום שיש אנשים שמחוייבים להדליק ולא ידליקו וגם מחוייבים בברכת הראיה הרי לכאורה יכול להדליק עבורם ולברך עבורם, ואפשר שבציבור לא הצריכו להקנות השמן אם השמן הוא של ציבור אבל לכאורה טוב להקנות השמן ולהיות שליח להם ויותר טוב לתת לאחד שאינו מדליק להדליק מכיון שיש פוסקים שסוברים שהמדליק שלא במקומו לא יצא כלל, ויש קצת משמעות בגמ' שבת כב ע"ב בסוגי' דההדליק בפנים והוציא לחוץ עי"ש ודוחק לומר דרק אם הוציא אח"כ הפסיד דאפי' כבתה אין זקוק אם הדליק כדינו ודוחק לומר משום שהיה בדעתו אבל באמת כך נקטו הפוסקים (משנ"ב סי' תרעה סק"ה במסקנתו בשם הב"ח ומג"א שם סק"ג דה"ה גם בזמנינו שיוצא אם היה משאיר בפנים) ויש לפלפל בכ"ז ועי' במשנ"ב שם שמתחילת דבריו משמע דבאמת נקט שלא יצא בזמן הגמ' אם הדליק רק בפנים (אבל אינו מוכרח דיש לומר דרק בצירוף מה ששינה מקומו אח"כ מעין מה שנקט למסקנתו דגם בזמנינו שאינו לעיכובא אעפ"כ אם שינה מקומו לא יצא ומש"כ שהיה חיוב וכו' ר"ל חיוב לכתחילה) אבל בודאי שראוי לחוש לזה כשאין שום צורך, אבל הללו עדיף שידליקו כך בברכה אם ירצו משלא ידליקו כלל.

ויש להעיר בנוסף לכל הנ"ל דלפי מה שהתבאר אם הוא תקנה אז מחד ההדלקה היא גם כשכולם מדליקים בביתם בוודאות כעין קידוש ליל שבת להסוברים שהוא תקנה, ומאידך ההדלקה היא רק במקום שיש תפילות קבועות, ואם ההדלקה בבהכנ"ס היא להוציא מי שאינו מדליק בביתו הוא איפכא בב' נידונים הללו, אבל עדיין יש לדון דגם לפי הצד שהוא להוציא מי שאינו מדליק בביתו שמא עדיין עיקר מה שהונהג לעשות כן וא רק במקום שיש שימוש קבוע לרבים באותו המקום דאז חשיב מעין בית של הציבור, אבל במקום אקראי שהוקצה לאירוע החנוכה שמא בזה עכ"פ לכתחילה אין מקום להדליק כלל, ומאידך יש לומר דסגי במה שעכשיו הוא מקום הציבור דהעיקר מה שמדליקין בבהכנ"ס הוא שיהיה פרסומי ניסא כמ"ש הב"י סי' תרעא בשם הריב"ש סי' קיא והכלבו שם בטעם שני, וכמו כן יש לטעון דמאחר שבדיעבד לרוב הפוסקים יוצא בהדלקה בכל מקום וכל שעת הדחק כדיעבד דמי א"כ עדיף שהחילוני ידליק באופן משלא ידליק כלל, ולכן הדברים הנ"ל אמורים גם באופן זה.

וסיכום הדברים על רגל אחת הוא דיש ב' טעמים מרכזיים שהובאו בפוסקים בהיתר לברך בבהכנ"ס ובטעם ההדלקה בבהכנ"ס, טעם אחד שהוא משום מנהג, וטעם שני משום שיש בזה מצוות הדלקה משום שאינו מעכב מקום ההדלקה וממילא יש בזה פרסומי ניסא מכיון שיש רבים כאן ובודאי שיש בזה עיקר מטרת התקנה (אע"פ שעיקר צורת התקנה היתה להדליק בבית) ואפשר לברך מכיון שיש אנשים שיוצאים בהדלקה זו שאינם מדליקים בביתם (ולכה"פ משום רואה נר חנוכה).

ולכן מאחר ומצינו גם רבים מהפוסקים החזיקו בדעה השניה הן בעצם הדין שאין המקום מעכב והן בטעם הדין שמדליקין בבהכנ"ס לכן א"א למחות במי שמברך כשיש אנשים היוצאים בזה יד"ח ההדלקה, ויותר טוב שהמדליק יהיה האדם שצריך לצאת בהדלקה זו, אלו עיקרי הדברים שנתבארו.

השלמה לתשובה לגבי ברכה על הדלקת נר חנוכה ציבורית עבור חילונים

ואמרו לי בזה עצה למעשה בשם הגרנ"ק שהורה להג"ר צבי כהן שיורה בזה לרב צבאי שיאמר להם שמברך כדי ללמד סדר הברכות של ההדלקה ואז יוכלו לברך, ע"פ המבואר בסי' רטו שיכול לומר כן לקטן על מנת ללמדו, ואמנם מצינו דבגדול י"א שא"א להוציא אפי' בברכת המצוות אלא באינו בקי, ובאמת אפשר דחשיבי אינם בקיאים, ועדיין צ"ע דאולי ההיתר לברך כשמלמד הוא רק בקטן, אבל יש לדון דכאן הוא מלמד ואינו מוציאם ויהיה מותר כמו בקטן ליישב דברי הגרנ"ק ושוב מצאתי שכן מפורש להדיא במשנ"ב סי' תפד סק"ח ובשעה"צ שם חילק להדיא בין כשמוציא לבין כשמברך עמם ללמד, והטעם בזה יש לומר דהנה לא תשא דברכה לבטלה למדנו משבועה ובשבועה כשאומר שבועה ואינו מכוון אינו מחיל בזה שבועה ואכמ"ל, ולכן גם בברכה כשאינו יכול לברך בשביל חבירו כגון מחמת שהוא בהמ"ז (כמו בנידון המשנ"ב הנ"ל) אם אינו מכוון לברכה אלא להתלמד לא החמירו בזה בלא תשא כל שהוא לצורך ללמד אפי' אם שבועה בכה"ג נימא שהיא אסורה מדרבנן כשהיא שלא לצורך (ואם הוא לצורך הרגין וחרמין וכו' עי' בנו"כ השו"ע בש"ך ובית מאיר אם הותר דוקא באומר בלבו היום או בכל גווני), ולכן בניד"ד בברכה כדי ללמד יהיה מותר כיון שהוא להתלמד.

השלמה לדין אמירת ברכה לצורך ללמד

נתבאר דגם להסוברים שיש בזה משום לא תשא מ"מ ללמד מותר דלא עדיף משבועה גופא שאין איסור דאורייתא כשאין מכוון לשבועה, ויש להוסיף עוד דכאן קיל יותר דהרי היכא דמוכחא מילתא שאומר השבועה להתלמד לאו כלום קעביד (ועי' נדרים סג ע"ב יו"ד סי' ריח ס"ב), ומיהו שם שמים לא התירו בשבועה אבל איסור לא תשא לית בזה דמוציא ש"ש אינו עובר בלא תשא אלא באיסור עשה כמבואר בגמ' תמורה ורמב"ם וכמו שנתבאר בתשובה אחרת, ולצורך לימוד ברכה

אי"ז לבטלה.

